

NURETTİN DURMAN VE POETİKASI

Adem GÜRBÜZ*

Öz

Son dönem şair ve yazarlarından biri olan Nurettin Durman, yazdığı yirmiye yakın şiir kitabıyla kendinden söz ettiren sanatçılardan biridir. Dergicilik faaliyetleriyle de bilinen yazar, toplumsal yaşamda edebi bir atmosferin oluşması için yoğun çaba harcar. Gazete ve dergi yazarlıklarıyla, şiirleriyle, denemeleriyle, katıldığı entelektüel faaliyetlerle edebiyatı ve şiiri diri tutmaya çalışır. Çıkardığı *Düşünür* ve *Kardelen* dergileriyle özellikle muhafazakâr kesimin duygularına tercüman olur ve onların edebiyatla olan bağını kuvvetlendirir. Yine *Yedi İklim* ve *Mavera* dergisi etrafındaki çalışmalarıyla da Türkiye'deki İslami duyarlılığı baskın olan sanatçılarla birlikte hareket eder ve sanatçılığını belli bir davaya hasreder.

Bu çalışma, Nurettin Durman'ın poetikasını ve bu poetikanın şiirlerine ne ölçüde/nasıl yansıdığını irdelemeyi amaçlamaktadır. Çalışma kapsamında Durman'ın nesir yazıları incelenerek şiir hakkındaki görüşleri tespit edilmiş ve daha sonra bu tespitlerin yansımaları şairin şiirlerinden örnekler verilerek somutlaştırılmıştır. Netice itibarıyla Durman'ın şiirlerine kendi ideolojisini yansıttığı ve bunu bir tür gereklilik olarak gördüğü, sanatçıyı topluma karşı bir tür "uyarıcı" olarak tasavvur ettiği ve bu anlamda sanatçıları topluma karşı sorumlu tuttuğu, biçim-içerik ikileminde ise estetikten taviz vermemek kaydıyla içeriği öncelendiği değerlendirilmelerine ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Nurettin Durman, İdeoloji, Şiir, Poetika.

NURETTİN DURMAN AND HIS POETICS

Abstract

Nurettin Durman, one of the last period poets and writers, is one of the artists who made a name for himself with his nearly twenty poetry books. The writer, who is also known for his magazine activities, makes great efforts to create a literary atmosphere in social life. He tries to keep literature and poetry alive with his newspaper and magazine au-

* Doç. Dr., Bingöl Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, ademgurbuz@bingol.edu.tr
Orcid: [0000-0001-6212-1500](https://orcid.org/0000-0001-6212-1500)
DOI: [10.53440/bad.1232983](https://doi.org/10.53440/bad.1232983)
Makale Türü: Araştırma Makalesi
(Makale Gönderim Tarihi: 12.01.2023 - Makale Kabul Tarihi: 18.03.2023)
Atıf Bilgisi: Gürbüz, A. (2023). Nurettin Durman ve Poetikasi. *Bingöl Araştırmaları Dergisi*, (18), s. 7-35.

thorships, poems, essays, and intellectual activities he participates in. With the magazines *Düşünürü* and *Kardelen* he publishes, he interprets the feelings of the conservatives and strengthens their bond with literature. Again, with his works around *Yedi İklim* and *Mavera* magazines, he acts together with artists whose Islamic sensibility is dominant in Turkey and dedicates his artistry to a specific cause.

This study aims to examine Nurettin Durman's poetics and to what extent/how this poetics is reflected in his poems. Within the scope of the study, Durman's prose writings were examined and his views on poetry were determined, and then the reflections of these determinations were revealed with concrete examples from the poet's poems. As a result, it has been determined that Durman reflects his own ideology to his poems and sees this as a kind of necessity, sees the artist as a kind of "stimulant" against the society and in this sense holds the artists responsible to the society. In addition, in the form-content dilemma, it has been reached that it prioritizes the content provided that it does not compromise on aesthetics.

Key Words: Nurettin Durman, Ideology, Poetry, Poetics.

Giriş

Hatıra, deneme, derleme, hikâye, röportaj, antoloji ve gazete yazarı olarak bilinen Nurettin Durman; daha çok şiir kitapları ve şairliğiyle tanınır. Taşrada doğup İstanbul'da yetişen ve dergicilik faaliyetleriyle yakından ilgilenen sanatçı, 1945 yılında Bingöl'de doğar ve çocukluğunu Kür köyünde geçirir. Babası Kur'an kursu hocası, annesi ise ev hanımıdır. Şair, ilkokul ikinci sınıftayken annesini veremden kaybeder ve bu durum onun çocuk dünyasında büyük etkiler bırakır. Şairin hüznü ve ölüme yönelmesinin temel saiklerinden biri, insanın annesine en çok muhtaç olduğu çocukluk döneminde onu kaybetmesidir. Şair, tıpkı Ahmet Haşim gibi ömrü boyunca annesizliğin sancısını çeker ve duyduğu hüznü şiirlerine aktarır. Durman, annesini mezara defnettikten sonra yaşadığı duyguları ve annesizlik ile çocukluk arasındaki bağı şu sözlerle izah eder:

Üzerini toprakla kapatıp eve döndüğümüzde bir şaşkınlıkla birlikte bir boşluk oluştu evimizde. İnsan kendini kolsuz kanatsız hissediyor, yani şaşkırmış bir vaziyette kendinizi görüyorsunuz o zaman. Zaman öyle bir halletti ruhiye içinde geçerken çocuk ruhunuzun incindiğini de davranışlarınızla belli ediyorsunuz âdeta. Diğer çocuklar annelerinin dizi dibinde, annelerinin gözü önünde sevinç çığlıkları içinde oynarken veya evine, anneme gidiyorum diye koşma koşma giderken, siz öylece yapayalnız kalıyorsunuz ortada... Annemi kaybedince çocukluğumu da kaybettim, çocukluk birden kaçıp uzaklara gitti (Durman, 2019a, s. 26-27).

Çocuk yaşta annesini kaybeden şair, bu dönemde kendisini oldukça yalnız ve kimsesiz hisseder. İçine kapanır ve ailesinden uzaklaşmaya başlar. Bu süreçte şairin babasının yeni bir evlilik yapması işleri daha da çıkmaza sokar ve Nurettin Durman üvey anne elinde büyümeye başlar. Üvey annesiyle başlangıçta problem yaşamayan şair, bir müddet sonra onunla geçinemez ve on iki yaşındayken evden kaçır, bu durum birkaç kez tekrarlanır, sonrasında ise babasının ders verdiği Kur'an kursunda yatıp kalkmaya başlar ve on altı yaşındayken İstanbul'a gider (Durman, 2019a, s. 22-36). Şairin İstanbul'a göçmesi, aslında aileden/babadan kopuşun ve annesizliğin doğurduğu bir sonuçtur. Yaşadığı ortamda mutluluğu ve huzuru bulamayan Durman, çözümlü mekân değiştirmekte veya İstanbul'a kaçmakta bulur:

On iki yaşında evden kaçtım. On altı yaşında İstanbul'a geldim... Üvey annemle aramış ilk zamanlarda iyiydi ama sonraları geçinemedik. Asiydim. Çocukluk işte. Birkaç kez evden kaçmıştım. Arkadaşlarla "Büyük dağın dumanı büyük olur, boğulursak büyük gölde boğuluruz" diyorduk. Sonra ben çıktım geldim İstanbul'a... Benim gibi evden kaçıp İstanbul'a gelenlerin öncüsü sayılıyım. Benden önce Elazığ'a, Malatya'ya, Diyarbakır'a gidiyorlardı (Atak, 2008, s. 22).

Nurettin Durman, yaşamının bundan sonraki yıllarını tek başına sürdürmek durumunda kalır. İlk olarak bir berber dükkânına kalfa olarak girer ve bu yolla yaşamını sürdürür. Şairin, şiire olan ilgisi de bu dönemde başlar. O, ustası olmayan "alaylı" (Turan, 2012, s. 30) bir şairdir. Çalıştığı dükkânda şiirler yazar ve bundan büyük bir mutluluk duyar. Şiire olan ilgisinden dolayı sanat ve fikir dergilerini okumaya başlar, ünlü şairleri takip eder. Zamanla yazdıklarını yayımlama/duyurma isteği duyan Nurettin Durman, dergilere şiirler göndermeyi dener; fakat yazdıkları çoğunlukla yayımlanmaya değer görülmez: "Öyle ki birçok derginin bürosunda yayımlanmamış, yırtılıp atılmış birçok şiirimin gölgesi duruyordur hâlâ. Bazen diyorum ki acaba hayatında benim kadar dergilere şiir gönderip de şiiri yayımlanmayan şair var mı" (Durman, 2019a, s. 53). Fakat o yine de yılmadan yazmaya devam eder ve yayımlayamasa da şiirlerinden vazgeçmez. Nurettin Durman'ın ilk şiiri, en çok özlem ve ihtiyaç duyduğu kişiye, annesine, olur. Şair, 1963 yılında yazdığı "Anneme" şiirinde, annesinin ölümünden duyduğu acıyı ve ölüm karşısındaki acziyetini şu şekilde dile getirir:

Ey bizi yapayalnız bırakan
Ey dönüşsüz yoluna giden yolcu
Gözyaşlarımızda seni arıyorduk
Bilseydik döneceğini pınarlarca ağlardık
Nehirlerce ıslardık etrafı
Oysa biz içten yanıyorduk (Durman, 2019a, s. 50).

On dokuz yaşında ilk şiirini yazan Nurettin Durman, berbere gelip giden bir müşterisi sayesinde yirmi yaşındayken (1964) *Sanat Dünyası* dergisinde ilk şiirini yayımlatmayı başarır (Durman, 2019a, s. 54). Yayımlanan ilk şiir, onun için âdeta yeni bir başlangıç olur. Şair bundan sonra çok daha büyük bir hevesle şiire sarılır ve birçok dergiye şiirler gönderir. *Mavera*, *Aylık Dergi*, *Yedi İklim*, *Dergâh*, *Türk Edebiyatı*, *Lamure*, *Ay Vakti*, *İslami Edebiyat* gibi dergilerde yazılar ve şiirler yayımlar. *Yeni Devir*, *Akit*, *Milli Gazete*, *Dünyaya Yeni Söz* gazetelerinde düşüncelerini dile getirir. *Kardelen* ve *Düşünürü* dergilerinin kurucuları arasında yer alır. İlk şiir kitabını *Şehrin Üzerindeki Bulutlar* adıyla yayımlayan şairin yirmiyeye yakın şiir kitabı, antolojileri, deneme kitapları vb. bulunmaktadır.

Şair, özellikle *Mavera* ve *Yedi İklim* dergilerinin şair ve yazarlarıyla hemhâldir. Onlara hayranlık duyar ve onların yolunda ilerlemeye çalışır. İdeolojik birliklilik ve davaya hizmet etme şuuru, onu bu tür bir çevrenin içine iten temel saiktir. Bu bağlamda Nurettin Durman; Akif İnan, Nuri Pakdil, Erdem Beyazıt, Sezai Karakoç, Cahit Zarifoğlu, Rasim Özdenören, Alaeddin Özdenören gibi isimlerle birlikte hareket eder ve aynı dergilerde yazılar yayımlar.

Bu çalışma Nurettin Durman'ın poetikasını ortaya koymayı ve şairin sanatla ilgili görüşlerinin şiirlerindeki yansıma biçimini irdelemeyi amaçlamaktadır. Çalışmada şairin bütün şiir kitapları ve denemeleri taranmış ve belirlenen amaç doğrultusunda fişlenmiştir. Neticede Nurettin Durman'ın poetikası, "ideolojik şiir veya şiirin/şairin ideolojisi, şair/aydın sorumluluğu, biçim-içerik sorunu" şeklinde üç başlık altında kategorize edilmiş ve ilgili başlıklar altında işlenen görüşler şairin şiirlerinden çeşitli örneklerle somutlaştırılmıştır.

1. İdeolojik Şiir veya Şiirin/Şairin İdeolojisi

Şiir, şairin duygu ve düşüncelerinden, yaşam tarzından, inancından, hayatı anlamlandırış tarzından bağımsız değildir. Şair, sanatsal üretimlerinde az veya çok, bilinçli veya bilinçsiz bir şekilde kendisini ve ideolojisini yansıtır. Bu yansıtmanın dozu ve şekli, şiirin ideolojik/tezli olup olmadığını belirleyen temel etmenlerdendir. İdeolojik şiir, sanatın bir tür propaganda aracı olarak kullanılmasıdır. Sanatın belli bir amaç doğrultusunda kullanılması gerektiği düşüncesi, "şair nesnelere nasıl olması lazım geliyorsa o şekilde tasvir etmelidir" (Moran, 2007, s. 34) düşüncesinin bir tezahürü olarak Aristoteles'ten beri savunulmaktadır. Buna karşın sanatın ideal olanı değil de var olan gerçekliği yansıtması gerektiği veya sadece kendisine hizmet etmesi gerektiği (sanat için sanat) vb. anlayışlar da savunulmuştur. Bu bağlamda şiirlerin tez-

li mi tezsiz mi olacağı, şairlerin ideolojilerini şiirlerine taşıyıp taşıyamayacağı veya ne ölçüde taşıması gerektiği gibi sorular sanat/edebiyat camiasında tartışılmalı konulardandır.

Nurettin Durman, şairin ideolojisinin olmasını veya ideolojisini şiirine yansıtmasını bir tür eksiklik olarak görmez, hayatın bir gerçeği olarak kabul eder. Ona göre “bir de savaşımlı vardır şairin. Dini vardır. İdeolojisi vardır. Davası vardır şairin” (Durman,1998b, s. 26). Nurettin Durman, eleştirmenler tarafından “yaşadığı toplumun siyasi, sosyal gelişmelerini şiirine taşımaktan geri durmayan Müslüman bir şair” (Koca, 2014, s. 37), okurlarına “kul olmayı” (Serter, 2014, s. 31) hatırlatan şair şeklinde tarif edilir. Onun şiiri “dini-muhafazakâr çevrede kendine yer bulur ve içinde bulunduğu edebi iklimin özelliklerini yansıtır” (Gül, 2022, s. 261). Bu bağlamda Durman; geçmişte olan, şimdiki halde olmaya devam eden ve gelecekte gerçekleşecek olan her şeyin Allah’ın takdiriyle gerçekleştiğine inanır. İslam inancının “kaza ve kaderin Allah’tan olduğu” prensibine tam bir iman içerisindedir ve kendi şairliğini de Allah’ın bir lütfu ve takdiri olarak değerlendirir: “Şiir yazmak, şiir yazmaya çalışmak, şiir yazıyor olmak hepsi varit olanın himmetiyle gelip buluyor sizi” (Özger, 2014, s. 41). Buna göre sanatçı/şair, Allah’ın himmet ve takdiriyle şiir yazma kabiliyeti kazanmıştır ve şiirlerini bu bilinçle kaleme almalıdır. Çünkü o, insanın her türlü fiiliyatının hesabını vermekle mükellef olduğunun bilincindedir: “Yazdıklarımızın da bir hesabı olacak elbet” (Özger, 2014, s. 43). Bu bağlamda ona göre iyi bir şair, şiirlerini hesap verme kaygısıyla yazmalı ve tarafını Hak’tan yana belirlemelidir.

Nurettin Durman, şairleri ideolojik olarak iki gruba ayırır; Rahman’ın yolunda olanlar ve Şeytan’ın yolunda olanlar: “Şair ya Rahman’ın yolunda olacaktır ya da Şeytan’ın yolunda. Yolların içinden bir yolun yolcusudur şair” (Durman, 2018c, s. 11). Ona göre şair, ideolojisini gizlemez ve sanat felsefesini ideolojisi doğrultusunda oluşturur. Şairin dünya görüşünün şiire yansımaması gibi bir durum düşünülemez; çünkü şairin, ideolojisinden bağımsız bir şiir oluşturmasına imkân yoktur. Şiir, şairin ideolojisinden –az veya çok- izler taşır: “Şairin dünya görüşü elbet şiirine yansıyacaktı. İnsanın konuşlandığı mekân insanın yürümek istediği yolu barındırır içinde” (Durman, 2018c, s. 50). Bu bağlamda İslam’ı referans almak suretiyle sanatını şekillendiren Nurettin Durman, şiirlerinde İslam inancından bahsetmeyi bir tür sorumluluk olarak görür ve İslam’ın idealize ettiği şairler arasında yer almayı arzular.

Tıpkı sahabelerden Hassan bin Sâbit¹ ve Kaside-i Bürde şairi Ka'b bin Züheyr² gibi şiirleriyle inancına/davasına hizmet etmek ister (Durman, 1998b, s. 21; Durman, 2018c, s. 36). Durman'ın şairleri Şuara suresinin 225-227. Ayetlerinden hareketle kategorize ettiği değerlendirilebilir. İlgili ayetlerde şairlerin haddi aştıkları ve gerçekleri saptırdıkları söylenir, daha sonra ise bazı şairler bu gruptan müstesna tutulur:

224. Şairlere ise haddi aşan azgınlar uyarlar. 225, 226. Görmez misin ki onlar, her vadide şaşkın şaşkın dolaşırlar ve yapmadıkları şeyleri söylerler. 227. Ancak iman edip salih amel işleyen, Allah'ı çok anan ve haksızlığa uğratıldıktan sonra öçlerini alanlar başka. Zulmedenler hangi akıbete uğrayacaklarını göreceklendir (DİB, 2011, s. 414).

Yukarıdaki ayetler, şairin ifadesiyle “Şeytan'ın yolunda” (Durman, 2018c, s. 11) olan şairleri azgınlıkla, yalancılıkla, yapmadıkları şeyleri söylemekle itham etmekte ve ardından Rahman'ın yanında olan şairleri yüceltmektedir. *Kur'an-ı Kerim*'den aldığı ilhamla şairleri Hak yolda olanlar ve olmayanlar diye ikiye ayıran Nurettin Durman, Rahman'ın yanında olan sanatçılardan olmak ve okurlarını yanı sıra sevk etmekten kaçınmak için Allah'a şu şekilde yalvarır: “Beni bağışla Allah'ım. Beni yanlış anlama gelecek şiirler yazmaktan alıkoy. Yanlış düşünceler irad etmekten alıkoy. Beni şeytanın şerrinden koru. Ben rahmetine muhtaç, ben ustası olmayan şair” (Durman, 1998b, s. 10). Bu bağlamda şair, yazdığı şiirlerde taraf olan/tarafını belirgin kılmaya çalışan bir profil çizer ve bunu bir tür sorumluluk olarak görür.

Nurettin Durman, edebiyatı salt bir sanatsal faaliyet veya üretim olarak değerlendirmeyi, sanatı araçlaştırmayı da hedefler. Edebiyatın okurlar/kitleler üzerindeki etkisinin farkında olan şair, tıpkı Necip Fazıl Kısakürek gibi edebiyatı “hakikati arama işi” (Kısakürek, 2017, s. 473) olarak değerlendirir. Bu bağlamda şair, tarafını Rahman'ın yanında olan sanatçılardan yana belir-

1 Hz. Peygamber'i (sav), ashabını ve İslâm dinini müşriklerin hicivlerine karşı şiirleriyle savunduğu için “şâirü'n-nebî” lakabıyla anılan Hassan bin Sâbit, Müslüman olduktan sonra yazdığı şiirleriyle İslâmiyet'e büyük hizmetlerde bulunmuştur. Hassân hakkında Hz. Peygamber (sav), “Hassân'ın fitrî kabiliyetini ve ilhamını Rûhulkudüs teyit ediyor” demiş, ayrıca onun için “Allahım, Hassân'ı Rûhulkudüs ile teyit et!” şeklinde dua etmiştir. Hz. Peygamber (sav), İslâmiyet'e hizmetlerinden dolayı onun şahsına ve sanatına çok büyük değer vermiş; hatta şiirlerini okuması için ona Mescid-i Nebevî'de bir minber bile tahsis etmiştir (Elmalî, 1997, s. 399-400).

2 Şair sahabelerden olan Kâ'b, 630 yılında Medine'ye giderek Resûlullah'ın huzurunda ensar ve muhacirlerden oluşan topluluğun önünde İslâm'ı kabul eder ve orada meşhur kasidesi “Bânet Sü'âd”ı okur. “Muhakkak ki Peygamber kendisiyle aydınlanan, Allah'ın çekilmiş yalın kılıçlarından bir kılıçtır” beytini söylediğinde Resûl-i Ekrem duygulanarak üzerindeki Yemen hırkasını (bürde) Kâ'b'ın omuzlarına atar. Şairin kasidesi bundan dolayı Kaşidetü'l-bürde adıyla meşhur olur (Savran, 2001, s. 7).

ler, edebiyatı topluma hizmet için bir tür araç olarak görür ve bu yolla okur kitlesini güdülemeye çalışır:

...Şairin iki türlü eğilim içinde olduğu açığa çıkıyor. Yanlışın peşinde olup ömür tüketenler ve doğrunun yolunda olup topluma yararlı eserler meydana getirenler. Edebiyatın hak batıl mücadelesinde çok önemli bir işlevi var elbet. Edebiyat yapmak edepli işler yapmak demektir... Şiir, deneme, hikâye, roman, film, tiyatro aracılığıyla topluma bir anlayış, bir kavrayış, bir kendini anlama anlatma halini çağrıştırmak, âdeta kanaviçe işler gibi hayatında yürüdüğü yolu işleyerek dokuyarak iyiliklere güzelliklere ulaşmak yetisini kazandırmak olmalı edebiyatın amacı... Aslında okunası bütün kitaplar bir kitabı, Kur'an-ı Kerim'i anlamaya yönelik bir çabadan ibaret olmalı. O kitaba ulaşanlara ne mutlu (Durman, 2018c, s. 64-65).

Hak ve batıl mücadelesinin hayatın her tarafında devam ettiği inancında olan şair, bütün faaliyetlerini bu minvalde sürdürmeye çalışır. Sanatını bir tür "kulluk vazifesi" olarak yorumlar; çünkü o "Kul olma makamındadır her zaman. Kulluk bilinciyle bakar varlığa" (Ertaş, 2012, s. 64). Örneğin şair, *Kardelen* dergisini kurup geliştirmesindeki temel amacının inancına hizmet etme arzusu/şuuru olduğunu şu sözlerle açıklar:

Kardelen'de inancımızdan ve imanımızdan taviz vermeme yolunda sanatımızı geliştirerek devam etmek istedik ve o yolda da devam ettik Allah'a hamdolsun. Kardelen'de bizim üzerinde durduğumuz nokta inancımızdır. Biz neyiz, kimiz, yeryüzünde ne iş yaparız? Rabbimiz bizi niye yaratmış? Bunlara bir tek cevap verebiliyorduk: Kulluğumuzu yaşamak için. Şiir yazıyorsak, denemeler yazıyorsak, Allah'ın rızasını gözeterek bunları yapmalıyız. Hatalara düşebiliriz, yorumlarda yanılabiliriz ama bu yolda mücadele vermek, bu sanatsal yönde faaliyet göstermek, sanatsal açıdan Müslümanların gündem oluşturmasını, yetiştirmesini sağlamaktı amacımız. Tanzimat'tan bu yana tepemizde olan batıcı zihinsel yapıyı yıkmak amaçlarımızın başındaydı. Biz bunları metne dökmedik ama, hepimizin inancı belli zaten. Ve kulluk da namazsız, Kur'an'sız olamaz (Karakoç, 1994, s. 32).

Nurettin Durman şiiri, yukarıda işlenen düşünceler doğrultusunda baştan sona İslam inancını sembolize eden unsurlarla doludur. Şairin şiirindeki ideolojik yansımalar, şu şekilde maddeler halinde somutlaştırılabilir:

1. Nurettin Durman, şiirlerinde sıklıkla nida sanatını kullanır ve Allah'a seslenir. Allah'ın isimlerini ve vasıflarını zikrederek hem Allah'ı tebcil eder hem de bunu bir tür yardım isteme yöntemi olarak kullanır : "Ey yağmuru yağdıran Allah'ım... Sonunda Allah Kerim... Bütün kuvvetimizle ya Allah" (Durman, 2019b, s. 16, 18, 26). Ona göre dünyanın zahmeti, kaygısı, sıkıntısı

hiçbir zaman bitmeyecektir. Bu yüzden aziz olan Allah'ın huzuruna çıkılmalı ve ondan izzet dilenmelidir: "Bitmez bu kaygıların sonu ne olacak: ya aziiiiiz! ya aziiiiiz!" (Durman, 2008, s. 61). Sığınılacak, yardım dilenecek ve huzuruna çıkılabilecek tek kişi Allah'tır. Çünkü dünyadaki değerli tüm unsurlar Allah'a bağlanmıştır: "ey benim vardığım kapılar, ey kapıların kapısı/ ey şahı merdan kapısı, ey varılması zor olan/ aşk pınarının başı (Durman, 2008, s. 65). Şair, köle-efendi ilişki bağlamında da Allah'a seslenir. Kendisini abd/kul, Allah'ı ise Yaratıcı olarak görür ve Allah'a "efendim" (Durman, 2007, s. 10) diye seslenir. Ona göre Allah dünyaya sadece rahmetiyle tecelli etmez, kulun eylemlerine göre hem rahmetli hem de kahredici bir vasıf yüklenebilir: "Ya cebbar ya Kahhar ya Rahman deyip ardından/ Bu yerleri mesken edinmişiz bu yurdu vatan" (Durman, 2018a, s. 98). Allah daima diri olan ve canlılara hayat verendir, varlığı gerçek olan ve evrendeki gerçek güç sahibidir: "Ya hay, ya hakk, ya hakim-i mutlak" (Durman, 1998a, s. 36). Evrendeki her şeyin yaratıcısı yüce Allah'tır: "Ey kalbimi yaratan" (Durman, 2018a, s. 18), Ey zamanın sahibi" (Durman, 2018a, s. 86), "Rahmeti sonsuz olan" (Durman, 2018a, s. 78), "Hükümün hükümdarı" (Durman, 1993, s. 49).

Yukarıdaki örnekler, şairin şiirlerindeki Allah'a seslenişlerinden sadece bir kısmından oluşmaktadır. Örnekleri arttırmak mümkündür. Konuyu "Aczimden Başka Ne Kaldı" şiirinden bir kesitle daha da somutlaştırabiliriz. Durman, şiirde Allah'ın kudretine ve kulun acziyetine vurgu yapar. Şiire göre dünya zulüm ve kötülüklerle doludur, şairin ve insanoğlunun tek tesellisi ise bu dünyada yalnız olmayışı ve bir "Yaratıcı"ya sahip olmasıdır. Şair, şiirde acziyetinin farkına varmıştır ve büyük bir teslimiyet içerisinde Allah'a seslenmektedir:

Ey şafi olan kalbimize inşirah bahşeder misin?
 Kalbimize kelebek hafifliği dilimize rikkat
 Ey şafi ey rahman ey rahim ey mülkün sahibi
 Dilimizle ikrar kalbimizle tasdik ile
 Yaşamak arasındaki menzil
 Ey büyük hakikat ey rabbülâlemin
 Senden başka yok
 Senden başka yok kuşatan âlemleri (Durman, 2019b, s. 12).

Görüldüğü gibi kesit, Allah'ın isim ve sıfatlarıyla örülmüştür, Allah'ın sonsuz güç ve kudretine göndermelerle doludur. Nurettin Durman, şiirlerinde sıklıkla Allah'a seslenir, Allah'ın sıfatlarından yola çıkarak onu yüceltir ve bu yolla dinginliğe ulaşmaya çalışır. Allah'ı tek güç ve kudret sahibi olarak görür, yardıma muhtaç olduğu her anda Allah'a seslenir, bu yolla hayata tutunur ve sanatını şekillendirir.

2. Nurettin Durman, şiirlerinde sığınılacak tek liman olarak Allah'ı görür, Yaratıcı dışındaki diğer bütün unsurların egemenliğini reddeder. Çünkü “vahiy ile terbiye edilmiş bir şiirdir Nurettin Durman'ın şiiri” (Ertaş, 2012, s. 162). Bu bağlamda şair, şiirlerinde İslami unsurlardan yola çıkarak Allah'ın kudretinin sonsuzluğunu, her şeye güç yetirebileceğini ve sığınılacak tek güç olduğunu vurgular. Ona göre Allah'a sığınan kişi bütün korkulardan/endişelerden emin olur: “Sığın kalbinin sahibine/ O zaman korku nedir bilmez/ unutursun kendini” (Durman, 2019b, s. 17). “Kime Ne” şiirinde Allah'tan başka hiçbir güç ve kudreti tanımadığını ifade eder: “Senden başka yok mihnetim kimseye/Senden başka yok Tanrım; kime ne?” (Durman, 2019b, s. 30). “Kendime Dedim ki” şiirinde bu dünyadaki tüm kötülüklerin membaı olan şeytanın şerrinden Allah'a sığınır ve bu yolla huzur bulmaya çalışır: “Bir de en iyisi dedim ki/ Euzu billahi mineş şeytani racim/ Bismillahirrahmanirrahim (Durman, 2019b, s. 22). Şair, “Geceleyin Bir Yokuş” şiirinde Allah'ın kudretinin genişliğini vurgular. Öyle ki dünyada Allah'ın kudretinin erişmediği hiçbir yer yoktur: “Sensin kuşatan Rabbim sensin dünya âlemi” (Durman, 2019b, s. 40). “Sabahın Seher Vaktinde” şiirinde insanın yapıp ettiği her şeyin Allah'tan geldiğini dile getirir, insanın Allah'ın yarattığı sebepler daire-sinde Allah'ın takdir ettiği bir yaşam sürdürdüğünü anlatır: “Evvel Allah ahir Allah yaratan terbiye eden Allah/ elbet dönen bir çarkın etrafında sebepler olacak” (Durman, 2007, s. 49). Nurettin Durman, Allah'tan hiçbir zaman ümidini kesmez, yeter ki son nefesini iman ile verebilsin: “Son nefeste kelime-i şehadet olsun yeter ki/Rabbimin başışı boldur kâinat seyyaredir” (Durman, 2018a, s. 94).

Kaza ve kaderin Allah'tan geldiğine, Allah'ın varlığına ve birliğine, Allah'ın kudretinin sonsuz olduğuna inanan/iman eden Nurettin Durman; şiirlerinde bu konuları işlemeyi kendisi için bir tür sorumluluk olarak görür “Türkçesi” şiirinden bir kesitle şairin bakış açısını özetlemek mümkündür:

Ey rüzgârın sahibi... Kelebekleri yaratan Allah
Endişelerimi, tereddütlerimi, korkularımı serin tutsan
Bir eksilme bir noksanlık bir kayıp olmaz
Şanın yücedir zaten senin. Mülkün geniş malın çoktur
Bir kaya parçası kopsa yerinden ne olur sanki?...
Gaybı yaratan Allah bana iyilik iksiri layık olsa
Kaç gramlık canım var ki o kadar yer tutsun cihanda” (Durman, 2018a, s. 21).

Görüldüğü gibi şair, Allah'ın kâinattaki canlı/cansız bütün varlıklar üzerinde sonsuz bir tasarrufa sahip olduğuna inanmaktadır. Ona göre olmuş ve olacak olan her şey Allah'ın izni ve bilgisi dâhilindedir. Bu bağlamda şair, her

şeyi mutlak gücün ve mülkün sahibi olan Allah'tan dilemeyi daha doğru bulur. Şiirlerinde bu temayı bilinçli bir şekilde işler, okur kitlesine güç ve kudretin yalnız Allah'ın elinde olduğu bilincini aşlamaya çalışır.

3. Nurettin Durman şiirinde “Bismillah” sözcüğüne ve her işe Allah'ın ismiyle başlanacağına/başlanması gerektiğine büyük vurgu yapılır. Bu durum İslam inancının şairin şiirine yansımaları olarak yorumlanabilir. İslam inancına göre hayırlı işlere Allah'ın ismiyle başlanmalıdır. Hadis-i şerifte “Bismillahirrahmanirrahim ile başlamayan her hayırlı iş güdüktür (hayrı kesiktir)” (Canan, 1993: 362) buyrulur. Müslümanların günde kırk kez okudukları Fatıha suresi besmele ile başlar. Kur'an-ı Kerim'deki 114 surenin Tevbe suresi dışındaki bütün sureleri yine Allah'ın ismiyle başlar. Bu bağlamda İslamiyet, Müslümanlara herhangi bir eyleme başlarken Allah'ın ismiyle başlamayı ve bu yolla Allah'tan yardım dilemeyi tavsiye eder. Nurettin Durman, İslam inancının bu yaklaşımını şiirlerine çok yoğun bir şekilde taşır. Örneğin; “Bismillah bismillah başlarken bismillah/ Yağmurun yağması incirin ıslanması gibi (Durman, 2019b, s. 42) mısralarıyla bir işe Allah'ın ismiyle başlamanın getirdiği mutluluk ve berekete işaret eder. “İstiklal” şiirinde “Teberrüken Bismillah” (Durman, 2018a, s. 36) ünlemesiyle yapılan eyleme Allah'ın ismiyle başlamanın bereketler doğuracağına olan inancını belirtir. “Gecenin içine doğru haydi bismillah”, “kibleye dönerek bismillah” (Durman, 2019b, s. 57, 75) mısralarıyla Allah'ın ismiyle eyleme geçmenin vaktinin ve mekânının olmadığı, her zaman ve yerde Allah'ın adıyla harekete geçilebileceğine işaret edilir. “İşin Başında” şiiri farklı mısralarda kullanılan “Bismillah” sözcükleriyle örülür: “Bismillah deriz elbet adım atarken bile/ Özünde bir olanla her şeyde var olanla... Çıkarken uzun yola Bismillah deriz hemen/ uçurumun kenarında ya Allah dünya fani... Böylesi uzun sefer çıkacaksa aşk olsun/ Bismillah işin başı dünya âlem şad olsun (Durman, 2018a, s. 45). “Çiçeğe Böceğe Kurda Kuşa Dair” şiiri sekizer mısralık beş birimden oluşur ve her birim “Bismillah”la başlar (Durman, 2007, s. 76-78).

Şair, “Bismillah” sözünü sadece girişilen eylemlere Allah'ın adını anarak veya onun rızasını gözeterek başlamak olarak değerlendirmez, sözcüğe sembolik anlamlar da yükler. Örneğin “Filistinli Çocuklar” şiirinde “bismillah”, umudun/direnişin ve Allah'ın “kahhar” sıfatının sembolüdür:

Esirgeyen bağışlayan kahhar adıyla
Ağrılar büyüterek
Kan gibi damarlarında
Biriktirerek umutlarını ve gözyaşlarını
Analarının ak sütü gibi yarınlara
Her daim Filistinli çocuklar, Bismillah (Durman, 1993, s. 48).

Görüldüğü gibi Nurettin Durman, İslam inancının ön plana çıkardığı kavramlardan biri olan “Bismillah” sözcüğünü kendisi için düstur edinen bir sanatçıdır. Hayata Allah’ın adıyla başlamanın kişiye hayır, huzur, mutluluk ve dinginlik getireceğine inanır. Kavrama sembolik anlamlar yükler ve kavramı her kapının kilidini açan sihirli bir anahtar gibi değerlendirir.

4. Allah’tan yardım/imdat isteme. İslam inancına göre güç ve kudret sahibi yalnızca Allah’tır, umut etme ve yardım isteme makamı da Allah’la sınırlıdır. Bu bağlamda Müslümanlar kıldıkları namazlarda “(Allah’ım!) Yalnız sana ibadet ederiz ve yalnız senden yardım dileriz” (DİB, 2011, s. 3) şeklinde niyazda bulunur. Nurettin Durman şiirinde İslam inancının bu prensibinin yansımaları görülür. Şair, dara düştüğünde ve yolunu kaybettiğinde Allah’a sığınır ve Allah’tan yardım diler: “Nasıl çıkılır nasıl çıkılır bu yokuş Rabbim/ Göster bana zorluğunu canım yansın” (Durman, 2019b, s. 34). Nurettin Durman şiirinde Allah’tan uzak kalmak, kişiyi uçuruma ve gaflete sürüklemek için yeterli bir sebeptir: “Bırakma Allahım bir başıma yoksa ben/ Bir uçurum olurum akıp giden bir rüzgâr” (Durman, 2018a, s. 18). Nurettin Durman, “Ev Hali” şiirinde önce mutlu bir aile tablosu çizer ve Allah’a şükreder, ardından Allah’tan bu ferahlığın her iki dünyada da sürdürülmesi için şu şekilde niyazda bulunur: “Çocuklar büyüdü ev genişledi şükür hepimiz/ Birer yeryüzü mukimi birer ahiret yolcusu/ Aydınlik yarınlar için dualarımızı gönderip/ Rabbimizden iyilikler istiyoruz” (Durman, 2019b, s. 62). Ona göre “Muhakkak bir duayla başlamalı sabaha” (Durman, 2018b, s. 57). Şair, “Dua” şiirinde dilinin çözülmesi, nefsinin öldürülmesi ve şeytana uymaması için niyazda bulunur: “Rabbim kalbimi yıka/ güzelleştir beni/ Rabbim dilimi çöz/ konuşur beni (Durman, 2004, s. 32). “Seng-i Musalladan Önce Ah” şiirinde ise ölmeden önce günahlarından arınmak ve bağışlanmak için şu şekilde niyazda bulunur:

Rahmeti sonsuz olan uyandır artık n’olur
Suyunu Dicle’nin bu derin uykulardan
Sengi musalladan önce bir esenlik olarak
Bağışlasan olmaz mı bir güzelce Allahım
Elbet kerimsin elbet bizde kabahat
Aç gözümüzü ne olur kalbimize inşirah
Aklımıza bir yol düşür bir istikamet ver
Şenlensin coşkuyla gönül bahçelerimiz (Durman, 2018a, s. 78).

Sonsuz kudret sahibi olan Allah’ın her şeye gücünün yettiğine inanan Nurettin Durman’a göre inanç sistemi ve dini unsurlar, kişiye ve topluma ferahlık getiren unsurlardır: “coşkulu bir salavat çıkarken arşa doğru/elbette bir

ferahlık yayılacak ortaya” (Durman, 2008, s. 72). Bu bağlamda Şair, duaya yöneldiğinde dinginliğe ulaşır, hem günahlarından arınmak hem de dünya hayatında karşılaştığı çeşitli problemlerden kurtulabilmek için Allah’a niyazda bulunur:

Bağışı sonsuz Allah’ım beni bağışla ne olur
Yakarışım sanadır mihnetim yok kimseye
Bu çöllerin sıcaklığı bu insan yalnızlığı
İyi ki var içimde iyi ki her şeyin karşılığı
İyi ki kalbimden tut ne olur bu gece karanlığı” (Durman, 2017, s. 44).

Nurettin Durman şiirlerinde, karşılaşılan her türlü problem için Allah’a başvurulması gerektiği mesajı verilir. Günahlardan arınma, tövbe etme, ferahlama, huzur ve mutluluğa erişme, ideal yarınlara erişme vb. hususlarda Allah’tan niyazda bulunulur. Böylece hem Allah’ın gücünün ve kudretinin sonsuz olduğuna işaret edilir hem de dua eden kişinin kendisinden yüce olan birine sığınması ve bu yolla ferahlığa erişmesi sağlanır.

5. Dünyanın geçiciliği ve ahiret inancı. İslam inancına göre ölüm bir yok oluş değil, aksine asıl hayatın başlangıcıdır. Bu dünya bir tür misafirhane veya imtihan yeridir. En’am suresi 32. ayette “Dünya hayatı ancak bir oyun ve bir eğlencedir. Elbette ki ahiret yurdu Allah’a karşı gelmekten sakınanlar için daha hayırlıdır. Hâlâ akıllanmayacak mısınız” (DİB, 2011, s. 143) buyrulur ve dünyanın faniliğine göndermelerde bulunulur. İslam inancının ölümden sonra diriliş akidesine sıkı sıkıya bağlı olan Nurettin Durman, “Dünyayı ve eşyayı kıymetsiz bir meta ve hayatın geçici durakları ve değerleri olarak algılayıp şiirlerinde de yansıtan” (Karaçam, 2012, s. 67) bir şairdir. Örneğin “İnsan ne ki sonunda biraz balçıkla nefes/ Oyalıyor kendini sabah akşam bir heves” (Durman, 2018a, s. 19) mısralarıyla dünyanın bir oyalanma yeri olduğuna işaret eder. “Biliyorum sonunda gelecek saat/ Biliyorum kopacak ipi dünyanın” (Durman, 2019b, s. 29) mısralarıyla bu dünyanın sonlu bir varlık olduğunu vurgular. Ona göre asıl yurt ahirettir: “Ölüm terk-i diyar ölüm öz yurduna varış” (Durman, 2018a, s. 96). Bu manada ölüm bir yok oluş değil, yeni bir başlangıçtır: “Ölüm ki ilk adımdır sonsuz akıbetin” (Durman, 2018b, s. 23). Durman’a göre bütün insanlar “Birer yeryüzü mukimi birer ahiret yolcusu” (Durman, 2019b, s. 62) konumundadır. Herkes, yapıp ettiklerinin hesabını öteki âlemde verecektir. Bu bağlamda “Cenk Kalesi” şiirinde bu dünyada yapılan haksızlıkların hesabının sorulacağına işaret edilir: “Sanılır ki her şey kalacak burada/ Kalmaz hiçbir hesap ruzi mahşerde” (Durman, 2017, s. 32). Şair, “Bir Ölümlü Olarak” şiirinde haksızlıklara uğrayan halkına seslenir ve “Bir ölümlü olarak diyorum ki sevgili halkım/ Kimsenin hakkı kimsede

kalmayacak sonunda” (Durman, 2017, s. 67) mısralarıyla onları teselli eder. “Ekselanslarına Uzun Ömürler Diliyorum” şiirinde ise sömürgeci güçleri hedef alır, onları ölümlerle ve ölümlerden sonra hesap vermekle tehdit eder:

Wallahi öleceğiz ekselans
Öldükten sonra dirileceğiz ekselans
Size uzun ömürler diliyorum
Ellerinizi kurusun diyorum (Durman, 2011, s. 22).

Şair, ahiret ve kıyameti sadece bir tür hesap verme makamı olarak değerlendirmez. Tasavvuftaki vuslat ve sevgiliye ulaşma kavramlarıyla da açıklar. Bu bağlamda “Gidelim mi benim canım/ Gidelim mi terk edip günahlarımızı” (Durman, 2019b, s. 121) mısralarıyla ahirete geçmek, günahlarından arınmak ve Allah’a kavuşmak için acele eder. Çünkü ona göre bu dünya geçici bir mekândır, bir tür misafirhanedir. Bu manada yaşam, insan için bir tür imtihan olma yeridir: “Hayat külli bir imtihandan ibaretmiş meğer” (Durman, 2019b, s. 32). Nurettin Durman, şiirlerinde hem inancının bir gereği hem de insani duyarlılığı güçlü bir şair olarak okurlarını uyarır; bu dünyanın geçici olduğunu, yapılan her eylemin hesabının sorulacağını vurgular. Böylece insanları/okurları iyiliğe, doğruluğa, sorumlu davranmaya sevk etmeye çalışır.

2. Şair/Aydın Sorumluluğu

Sanatın ne olduğu, kendisine mi yoksa topluma mı hizmet etmesi gerektiği, sanatın üst bir dil mi yoksa günlük konuşma dilini mi kullanması gerektiği vb. tartışmalar tarih boyunca yapılmış ve bu tür tartışmalar günümüzde de sürdürülmektedir. Bu bağlamda sanatçıyı toplumun üstünde bir yerde konumlandıranlar olduğu gibi sıradanlaştıranlar da görülmektedir. Nurettin Durman’a göre sanat ne toplum için ne de sanat içindir. “Sanat sanat içindir anlayışını kabul etmiyorum ben. Sanat insan içindir” (Karakoç, 1994, s. 33). “Yazdığı şiirlere dönüp tapan bir şiirtapar değildir o. Aslolanın hayat olduğunu çok iyi bilir. Şiiri önemser elbette ama şiiri önemsemekle benini ilahlaştırmak arasındaki farkı çok iyi bilir” (Ertaş, 2012, s. 162). Bu bağlamda o, sanatı Hak’tan ve halktan ayrı bir olgu olarak düşünmez, sanatın belli kitlelere hitap eden bir ayrıcalık olduğu söylemini reddeder, bu türden şiirlerin okurlara ulaşamayacağını ifade eder:

Bir de şiirin entelektüel bir ayrıcalık olarak benimseniyor olması gerçeği var. Bu da halk katında, halktan ayrı olmak, halkın ilerisinde olma düşüncesini doğuruyor. Aslında bu şiir bu halka bir şey vermiyor. Şiir kendini başka görüyor halk kendini başka görüyor, ikisi arasında korkunç bir uçurum var. Dilleri benzeşmeyen iki kavim gibi (Durman, 1998b, s. 17).

Görüldüğü gibi Durman, şiir ile okur/halk arasındaki bağlantının kuvvetli olması gerektiğini düşünmekte ve bunu zaruri olarak görmektedir. Bu noktada ona göre aydın/sanatçı, halktan kopuk olamaz, halktan ayrışamaz. Çünkü o, halkın önündedir, sorumluluk sahibi olmalı ve halkı aydınlatmalıdır. Şair, “Orada Aydın Var mı?” başlıklı yazısında aydın sorumluluğunun bu yönlerine işaret eder, aydınların/sanatçıların korkusuzca düşüncelerini ifade etmeleri ve topluma öncülük etmeleri gerektiğini belirtir:

Zihni faaliyetleri çekinmeden, korkuya kapılmadan gün yüzüne çıkarmaları, düşüncelerini açıkça ifade etmeleri de aydın olma sorumluluğundandır. Aydındır o. Düşünür, yazar, konuşur. Kalabalıkların yani halkın önündedir. Yapıp ettikleriyle, ortaya koyduklarıyla, eserleriyle toplumun aydınlanmasında önemli roller üstlenir (Durman, 1998b, s. 113).

Nurettin Durman, aydın sorumluluğunu sadece halkı eğitmek, halkın duygularına tercüman olmak veya topluma fayda sağlamak olarak değerlendirmez. Ona göre aydın, haksızlıklar karşısında susmayan, mazlumların sesi olan, taraf olan ve tarafını belirgin kılmaktan korkmayan kişidir. Çünkü Durman’a göre “Şair çağının tanığıdır. Eğer şair çağının tanığı olamıyorsa şiire ihanet ediyordur” (Türk, 2013, s. 77). Bu bağlamda Nurettin Durman, “karanlığın, nifakın, zulmün karşısında onurlu bir tavırla sesini” (Koca, 2014, s. 37) yükseltmeye çalışan bir şair olarak değerlendirilebilir.

Şairin içinde yaşadığı topluma karşı sorumlu olduğunu düşünen Nurettin Durman; yaşadığı toplumun siyasi, sosyal gelişmelerini şiirine taşımaktan geri durmaz. Şiirlerini, metafizik devinimlerden beslenen sözcükler yerine toplumsal yankıların bıraktığı harflerle kurar. Ezanın Türkçe okunmasından başörtüsü meselesine, darbelerden Ayasofya’ya kadar birçok meseleyi şiirlerinde işler (Serter, 2014, s. 31). Mustafa Uçurum, Nurettin Durman’ın zulme karşı sessiz durmayışını gür seslilik olarak değerlendirir ve şu sözlerle tasvir eder:

Dünyanın hangi köşesinde olursa olsun bir mazlum varsa ona ağıt yakmak, dualar göndermek, bir direnişi bilemek onun görevidir. Çünkü onun kalbi ümmet için ve insanlık için atmaktadır. Toplum şairlerden en çok da zor zamanlarda konuşmalarını ister. Nurettin Durman, zulme karşı ağır dizeler göndererek safını netleştiren şairlerdendir. Nurettin Durman şiirleriyle zalimin karşısında olduğunu tüm dünya insanlarına haykırmaktadır. Zulüm payidar olmasın diye, zalimin yaptığına herkes şahit olsun diye sesini yükseltmektedir şair (Uçurum, 2014, s. 39).

Şair, kendisiyle yapılan bir mülakatta mazlumun yanında yer almayı, çağın meselelerine karşı kayıtsız kalmamayı, zulme rıza göstermemeyi onur ve

izzet sahibi olmanın doğal bir gereği olarak değerlendirir; bunun karşıtı bir uygulamayı ise onursuzluk addeder:

Aklınız orada, kulağınız duyuyor, gözünüz görüyor ve haliyle küçülen bu kocaman dünyada işlenen zalimliklere razı olamıyorsunuz. Bu duruma bir cevabınız olmalı. Olaylara duyarsız kalamıyorum. Birike birike kendilerini duyurmak, muhatabına bir ihtar olmak, bir karşılık vermek, mazlumun yanında yer almak için, mazlumun görünür bir âlemde bir yerde sesi olmak için, sesini duyurmak istiyor ve haliyle beni rahat bırakmıyor, kendine çekiyor bu insanlık meseleleri. Sahici sorumluluk bilinci izzetli bir duyarlılığı da beraberinde taşıyor zaten. Çağın meselelerini görmezden gelmek bize yakışmıyor... Bunları görmek, orada, o anda, o olayın içinde olmasak bile bizi rahatsız ediyor. Bir şekilde müdahil olmak gerekiyor. Başka bir çaresi yoksa, başka bir yolu yoksa şiirle bir karşılık vermek, duyurmak, kınamak, en hafifinden buğz etmek. Yoksa içimin acıları rahat bırakmıyor beni (Özger, 2014, s. 42).

Ona göre, “insan insanlığını bildiğinde kan gövdeyi götürmez. Atomlar atılmaz Hiroşimalara. Masum çocuklar oyuncak bombalarla parçalanmaz Kandahar’da. Filistin’de sapana sarılmaz çocuklar zalim büyüklere karşı” (Durman, 1998b, s. 35). Bu bağlamda o, sorumlu bir şair olarak okurlarına insanlığı hatırlatmakta ve tüm dünyayı insanlığın gereklerini yerine getirmeye davet etmektedir.

Yaşadığı toplumun sorunlarına karşı duyarsız kalmayan Nurettin Durman, Türkiye’deki ırkçılık sorununu da işlemeyi kendisi için bir tür sorumluluk olarak görür; bu tür sorunlara karşı bigâne kalan aydınları “fildişi kulede” oturmakla itham eder. Şair, “Nasılsınız” adlı denemesinde bu konuya eğilir ve Türk-Kürt ayrımcılığını savunan veya bu soruna karşı lakayt kalan aydınları ironik bir dille eleştirir:

Ha berfin, ha kardelen, ne fark eder ikisi de bir... Peki bu akan kanı nasıl durduracağız? Bu zoraki göçü, bu yoksulluğu, bu gözyaşlarını nasıl durduracağız? Neden iki çift laf etmiyoruz. Allah aşkına neden? Bu duyarsızlık, bu ilgisizlik ne kazandıracak bize? Düşünelim diyorum. Doğuda neler oluyor? Yarın oradaki kardeşlerimizin yüzüne nasıl bakacağız? Aynı safta namaz kılacağız. Vel Asr suresini okuyacağız. Peki nasılsınız aydın sorumluluğu taşıyan muhteremler. Gülşeninizde vaziyetler çavayı? (Durman, 1998b, s. 108-109).

Nurettin Durman, şiirlerinde poetikası doğrultusunda sorumlu bir aydın profili çizmeye çalışır; toplumda karşılaştığı problemleri cesur bir dille şiirlerine taşır; bunu hem insani bir vazife hem de sanatçı sorumluluğu olarak görür. Durman şiirindeki aydın sorumluluğunun yansımaları şu şekilde maddeler halinde somutlaştırılabilir:

1. Zulüm karşısında sessiz kalmayıp, mazlumun yanında olma, zalimin karşısında durma. Nurettin Durman, zulüm kimden gelirse gelsin bunun karşısında duran ve mazluma destek olmayı kendisi için görev sayan şairlerdendir. Şiirlerinde nesebine, dinine, kimliğine, makamına bakmaksızın zulme uğrayan herkesin yanında durur ve bu zulmü diliyle engellemeye çalışır; ölümlerin ve zulümlerin olmadığı barış dolu bir yaşam düşler: “Bu kıyımlar ölümler olmasa dünyada / İnsan insana kıymasa değil mi gülüm” (Durman, 2019b, s. 113). Şair, benzer düşünceleri “Ne Çok Ölüyor Dünya Şiirinde” de işler, şiirde savaşın/kavganın olumsuzluklarına değinir ve sorumlu bir şair olarak insanlığı barışa ve kardeşliğe davet eder: “Kardeşler kardeş olun yoktur başka çaresi / Yoksa helak olmak var dünya çünkü fani çünkü budur kalacak” (Durman, 2019b, s. 53).

Nurettin Durman, şiirlerinde çocuk ölümlerine ve savaşların/zulümlerin çocuklar üzerindeki tesirlerine de dikkat çeker. Örneğin “Kalbinize Bir Kuş Konsa” şiirinde çocuk ölümlerini konu edinir. Şiirde çocukları vahşetin ortasında kalmış aciz varlıklar olarak gören Durman, çocukları özgürlüğün, temizliğin ve cennetin sembolü olan kuşlara benzetir ve onların kanlarını yüceltir: “Canı küçük bir kuş olup/ Dağıldı şehrin varoşunda/ Çocukların kalbine konu/ Kanları mübarek oldu” (Durman, 2019b, s. 108). Durman, “Katil” şiirinde çocukların öldürülmesini ironik bir dille işler ve katillere şu suali sorar: “Söyle bana katil/ Küçük çocukları/ Küçük kurşunla mı/ Öldürüyorsunuz?” (Durman, 2017, s. 49). “Beğen Beğen Al” şiirinde ise Batı dünyasının Ortadoğu coğrafyası üzerindeki zulmünü eleştirir, son teknolojik ve kimyasal silahların Halepçe’de küçük çocuklar üzerinde denendiğinden bahseder ve ironik bir dille bu tür silahları yüceltir:

Bu teknoloji harika. Tahribatı mükemmel
Telefatı müthiş. Ölüm oranı yüksek
İsabeti tam. Üstelik sudan ucuz (Durman, 1993, s. 56).

Şair, toplumsal yaşamda karşılaştığı güncel problemleri de şiirlerine taşır. Örneğin 2014 yılında Manisa’nın Soma ilçesinde yaşanan bir maden faciasında 301 işçi zehirlenerek ölür. Şair, ekmek parası için yerin metrelerce altında çalışmak zorunda kalan bu kişilerin ölümünden büyük bir acı duyar ve hüznünü “Soma’da Ölüm Kuyusu” şiirinde şu mısralarla dile getirir: “Havada Karbon monoksit/Havada ölüm kokusu var/Vay benim memleketim/Acı üstüne acı/Siyaset sermaye sendika/Nerede bunun ilacı” (Durman, 2017, s. 72). Şair, şahitlik ettiği kritik siyasi olayları da şiirine taşır. Örneğin 2016 yılında “15 Temmuz Darbe Girişimi” adıyla simgeleşen bir darbe giri-

şimi gerçekleştirilir ve vatan savunması yolunda 251 şehit verilir. Toplumsal duyarlılık sahibi olan şair, bu konuya bigane kalmaz ve darbeye karşı direnen halk ve askerleri yüceltir. “Aylardan Temmuz”, “15 Temmuz”, “15 Temmuz Gecesinde” şiirlerinde darbe girişimine karşı direniş gösteren halkı kutsar. “O Bir Gecenin Şahidi Olarak” şiirinde ise 15 Temmuz şehitlerinden Ömer Halis Demir’in kahramanlığını anlatır ve otuz kurşunla şehadete erişini tasvir eder: “Bu senin Halis ödülün oluyor/ Ömer oluşun vuruluşun/ Yolun yordamın hayatın/otuz kurşun otuz kuşun kanadında/ Öylesine hafif öylesine güzel/ Öylesine cennete bir yol” (Durman, 2017, s. 90).

Şair, dünyadaki tüm zulüm ve haksızlıklara karşın yine de ümitsiz değildir, şiirlerinde umudu ve direnişi canlı tutmaya kararlıdır. Çünkü onun “şiirinde zemine yayılmış bir hüznün olmakla birlikte hep bir umut vardır. Hayattan, trajik olandan kaynaklanan hüznün, inançtan kaynaklanan bir umutla dengelenmiştir” (Karaca, 2012, s. 93). Örneğin şair, “Kopar Zincirlerini” şiirinde sömürülen Afrikalı bir çocuğa seslenir, ona olan güvenini ortaya koyar ve ondan büyüüp özgürlüğünü elde etmesini ister (Durman, 2017, s. 45). “Özgürlük-Ey Özgürlük” şiirinde ise zulümlerin biteceğine dair umudunu ortaya koyar ve okurlarını umuda/direnişe sevk eder:

Ümitsizlik yok güzelim ümitsizlik yok
Aşk düşünce gönlüne insanın
Ümitsizlik yok
Mekke’ye Medine’ye
Asya’ya Afrika’ya selam olsun (Durman, 2017, s. 94).

Nurettin Durman, şiirlerinde zulüm gören herkesin sesi olmaya çalışır. Onların problemlerini gür bir sesle dile getirir ve okurları üzerinde farkındalık oluşturmaya çalışır. Bununla birlikte o tamamen karamsar ve kötümser bir karakter değildir. Toplumsal duyarlılık oluştuğunda ve zulme karşı direnç gösterildiğinde başarının ortaya çıkacağından âdeta emindir. Bu bağlamda Nurettin Durman, toplumda gördüğü haksızlıkları ve sorunları dile getirerek toplumsal farkındalık oluşturmaya amaçlayan bir şair olarak değerlendirilebilir.

2. Zulüm altındaki İslam coğrafyalarına özel ilgi gösterme. Nurettin Durman, muhafazakâr bir şairdir ve şiirlerini “dava şuuruyla” kaleme alır. Bu bağlamda İslam dünyası üzerindeki zulümleri ve baskıları işlemeyi kendisi için sorumluluk olarak görür; Mescid-i Aksa, Kudüs, Filistin, Bağdat, Bosna Hersek, Afganistan, Libya gibi Müslüman coğrafyaları çok yoğun bir şekilde işleyerek insanlığın dikkatini buralarda yapılan zulümlere çekmeye çalışır. Örneğin “Yol Ağzı” şiirinde sömürgeci zihniyetleri şu mısralarla eleştirir:

Bingazide ne var bayım aldınız mı alacağınızı acilen?
Kabilde kim oturuyor kim bakıyor dağlara korkuyla?
Bağdatı talan ettiniz işiniz bitti mi orada kültür filan?
Deir Yasin Katliamı³ silinmiyor hafızalardan iyi mi? (Durman, 2019b, s. 20).

Nurettin Durman, Batı toplumunun Müslüman toplumlar üzerinde baskı kurduğu ve zulüm uyguladığı kanaatindedir. Ona göre Batı toplumu ikiyüzlüdür, demokrasi getirme vaadiyle girdiği İslam topraklarını sömürdükten sonra geride bir enkaz bırakmaktadır. Örneğin Avrupa Birliği üyesi olan Sırbistan, 1992-1995 yılları arasında Bosna Hersekli Müslümanlara büyük bir soykırım uygulamıştır. Bu zulme dikkat çekmek isteyen şair, “Bosna’nın ve Sarışın Boşnak Kızının Acıklı Hikâyesi” şiirinde babası öldürülmüş, annesi ise tecavüze uğramış bir Boşnak kız çocuğunun dramını işleyerek Batı toplumunun duyarsızlığına dikkat çeker. “Çeçenistan” şiirinde ise Rusya’ya karşı direniş gösteren Çeçenleri yücelterek okur kitlesini güdüler (Durman, 2017, s. 17,18). “Cinayetler Konvoyu” şiirinde Müslüman coğrafyalarda işlenen katliamları/zulümleri konu edinen şair, şiirin sonunda İslam dünyasının hassas bölgelerinden biri olan Arakan’ın kurtuluş müjdesi için şu şekilde dua eder: “Arakan’a; Arakana bir kurtuluş müjdesi Arakana” (Durman, 2017, s. 62). “Sirenler” şiirinde Ortadoğu ve Afrika’daki sömürge/zulüm karşıtı direnişi yüceltir: “Onun için direniyor Magripli çocuklar/ Onun için ayaklanıyor halk/ Onun için Cezayir, Tanca, Tunus/ Onun için Afrika uyanıyor bak/ Onun için acıları dindiren/ Siren şarkılarını dinliyorlar” (Durman, 2017, s. 82). “İşgalci Dünyayı Rahat Bırak” şiirinde İslam dünyasını sömüren devletler eleştirilir ve Müslümanlar üzerinde soykırım yapıldığı dile getirilir. Şiirin sonunda ise bu vahşetlerin hiçbir zaman unutulmayacağı ve tarihe geçeceği belirtilir:

İşgal hiçbir yurtseverin sevmediği bir şeydir
Kudüstür, Bağdattır, Kâbildir, Beyruttur sevdiği
İşgalci bir gün gider ardına bakmadan elbet
Vahşeti kalır ortada tarih hiç unutmaz ama
Unutmaz cehennemim cehennem olduğunu (Durman, 2007, s. 81).

İslam dünyası için Filistin ve Filistin’in başkenti Kudüs, oldukça kıymetli yerlerdir. Bu bölgede Birinci Dünya Savaşı öncesinden itibaren büyük zulümler ve soykırımlar uygulanmış, 1948 yılında İsrail’in kurulmasıyla birlikte bu baskı daha da yoğunlaşmıştır. Öyle ki işgalci konumundaki İsrail, zamanla

3 Deir Yasin Katliamı, 1948 Arap-İsrail Savaşı sırasında 9 Nisan 1948 tarihinde Revizyonist-Siyonist Irgun örgütüne bağlı militanlar tarafından Filistin’in Deir Yasin Köyü’nde gerçekleştirildi. Bu saldırıda 107 Filistinli sivil öldü (https://tr.wikipedia.org/wiki/Deir_Yasin_Katliam%C4%B1).

Filistinlilerin yaşamlarını sürdürmelerini bile engeller hale gelmiş, Gazze'yi dünyanın en büyük açık cezaevi konumuna çevirmiştir. Bu bağlamda Filistin, İslam dünyasının öncelikli alanlarından biridir. Nurettin Durman şiirlerinde İslam coğrafyasında işlenen zulümleri işlerken Filistin'e özel bir ihtimam gösterir ve birçok şiirinde İsrail zulmünü eleştirir. Örneğin "Kılıçlar Zehirliydi" şiirinde İsrail'in Gazze'ye yaptığı bombardımanı ve uyguladığı orantısız gücü şu mısralarla resmeder:

Geceydi İsrail Gazzeye kaç yüz bomba atmış
Uçaklar kaç yüz sorti yapmıştı gündüz vakti
Ölümleri cinayetleri yakıp yıkmayı seviyormuş
Gazzenin roketleri şöyle böyle birkaç çentik
Birkaç ölü İsraili kızılca kıyamet bir bahane
Gazzenin ölü çocukları Gazzenin çarşı pazarı
Yani şartlar eşit olsa anlaşılın şartlar her neyse
Kendinden başkasına tuhaf bakıyor insan (Durman, 2019b, s. 65).

Durman, "Yarama Tuz Basacağım" şiirinde İsrail'in Sabra ve Şatilla'da⁴ uyguladığı katliamlardan duyduğu hüznü anlatır ve ardından "Hükümün hükümdarı" ünlemesiyle Allah'tan yardım diler: "Yorgunum hükümün hükümdarını çağırıyorum" (Durman, 1993, s. 49). "Bağdat" şiirinde Kerbela, Kudüs ve Mescid-i Aksa'daki katliamlara değindikten sonra zulümlerin bitmesi karşılığında kendi canını feda etmeyi diler "Ben ölsem, ben ölsem; dünya kurtulsa" (Durman, 2017, s. 36). "Şeyh Ahmet Yasin'i Vurdular" şiirinde ise tekerlekli sandalyeye mahkûm olan ve ömrünü felçli bir şekilde geçirmek zorunda kalan Filistin liderlerinden Şeyh Ahmet Yasin'i konu edinir, onun bir sabah namazından sonra füzeyle şehit edilmesine dikkat çeker:

Şeyh Yasin'i vurdular bir sabah namazında
Serinliğin alnında, sabahın tadında; beş kırkta
Füze ile vurdular caminin önü tam bir destan
Şeyhin gözleri cenneti gördüğü an (Durman, 2017, s. 38).

Nurettin Durman şiirlerinde zulme karşı sessiz kalmaz ve özellikle Batı toplumunun İslam coğrafyası üzerindeki sömürgelerini, zulümlerini, soykırımlarını işler. Bu tür şiirleriyle hem muhafazakâr camianın temsilciliğine soyunur ve onların duygularını dile getirir hem de Müslümanlar üzerinde uygulanan zulümlere dikkat çekerek toplumsal bilinç oluşturmaya hedefler.

4 Sabra ve Şatilla katliamı, 16 Eylül 1982 tarihinde İsrail yanlısı aşırı sağcı Hristiyan Falanjist milislerin Batı Beyrut'ta Sabra ve Şatilla adındaki Filistin mülteci kamplarını basarak çocuklar dahil yüzlerce (750 ile 3500) Müslüman'ı katletmesi olayıdır (https://tr.wikipedia.org/wiki/Sabra_ve_%C5%9Eatilla_Katliam%C4%B1).

3. İslam dünyasının duyarsızlığına eleştiri. Nurettin Durman, şiirlerinde İslam dünyası üzerindeki zulüm ve baskıları işlerken özeleştiri yapmaktan geri durmaz, Müslümanların duyarsızlığını ve menfaatperestliğini de vurgular. Çünkü ona göre İslam dünyası, tepki vermekten çekinir olmuştur. Müslümanlar kendi makam ve menfaatinin peşine düşmüş ve İslam dünyasının problemlerini görmezlikten gelmeye başlamıştır. Bu bağlamda şair, kendisini bir tür “uyarıcı” olarak görür ve İslam dünyasını uyandırdığı uykudan uyandırmaya çalışır. Örneğin “Ömrüm Ömrüm” şiirinde kendisini ideolojik olarak sorgular, bu dünyadaki varlık sebebinin ne olduğunu “Ben işe yaramaz bir tüketici miyim yalnızca” (Durman, 1993, s. 55) mısrasıyla dile getirir ve Müslümanların İslam dünyasına uygulanan zulümler karşısındaki sessizliğini “Neden susuyoruz kardeşlerim/ neden konuşmuyoruz” (Durman, 1993, s. 54) mısralarıyla eleştirir. Şair, “Allah’a Sözü Var Bu Çocukların” şiirinde İslam dünyasının sadece kişisel menfaatlerinin peşinden koştuğunu dile getirir ve duyarsız Müslümanları şu şekilde eleştirir: “Bu dünya böylesi sağır ve dilsiz/ Şeytan girmiş meğer bacadan açık/ Bizim kardeşlerden hiç yok bir haber/ Finansı, cirosu, kat kat arttıkça/ Kendine Müslüman oluyor hacı” (Durman, 2017, s. 73). Nurettin Durman, “Ses” şiirinde ise ölümler ve zulümler karşısında sessiz kalan ve haz odaklı yaşamını sürdürmeye devam eden sosyetik kesimi eleştirir: “Ah şekerim çay içiyoruz/ Beylerbeyinde/ Ha, evet, deniz kenarında../ Hava çok güzel../ Arkadaşlar da var./ Evet, evet/ Beylerbeyi çok güzel/ Güzel, Râna, Âlâ./ Harikulade. Enfes./ Kudüs, Ramallah, Cenin!/ Ses.. Ses.. Ses.. (Durman, 2018b, s. 34). “Ne Çok Ölüyor Dünya” şiirinde ise duyarlı bir şair olarak toplumu barışa davet ettikten sonra dünyadaki ölümler/zulümler karşısında sessiz kalan kitleleri hedef alır ve şu mısralarla eleştirir:

Bin yaşayın orada aklınızda bin şeytan aklınızda bin fesat
Bin kere arya, bin kere opera bağıra bağıra korku salan bir hava
Zalimane vuruşlarla ölüyor nasıl olsa sizin değil cesetler
Keyif edin böylece kendinize bakarak esfeli safiline hurra
Beyinsizler yüzünden ne çok ölüyor dünya (Durman, 2019b, s. 53).

Nurettin Durman, şiirlerinde sadece İslam dünyasını ve insanlığı duyarsızlıkla suçlamaz, aynı zamanda onları harekete geçirmeyi de hedefler. Örneğin “Kaz Kafalı Abim Benim” şiirinde “Bu vahşeti kim durduracak peki/ Ben sessiz kalırsam sen sessiz kalırsan eğer” (Durman, 2007, s. 72) mısralarıyla toplumu tepki vermeye davet eder. Ona göre tepkiyi/direnişi başkalarından beklememeli ve herkes kendi üzerine düşeni yapmalıdır. Bu bağlamda o, Necip Fazıl Kısakürek’in Gençliğe Hitabe’sinde ifade ettiği “‘Kim var!’ diye seslenilince, sağına ve soluna bakınmadan, fert fert ‘Ben varım!’ cevabını verici,

her ferdi ‘Benim olmadığım yerde kimse yoktur!’ duygusuna sahip” (Kısakürek, 1999, s. 47) bir gençliğin peşindedir. Bu düşünceden hareketle “Eyvah ben ne yaptım, bir taş atsaydım bari”, “Karşı durmayı bileydim olur muydu hiç zulüm” (Durman, 2008, s. 58; Durman, 2017, s. 7) mısralarıyla safını belirlemenin ve kendi çapında da olsa direniş göstermenin önemine dikkat çeker. Benzer duyguları işleyen “Dağın Destanı” şiiri, direnişin ve başkaldırının sembolü olan dağlara selam gönderilerek⁵ başlar, ardından putları baltayla kıran Hz. İbrahim’e göndermelerde bulunarak ve çağın İbrahimlerini bekleyen bir söylemle devam eder:

İbrahim İbrahim İbrahim ya
Baltanı aramaktayım
Kahrımdan ve acizliğimden
Ağlamaktayım
Susmaktayım çoğaldıkça putlar
Ne kadar da putlar
Şehla bakışlı çarşılar pazarlar
İbrahim ya
Cesaretini beklemekteyim (Durman, 1993, s. 52).

Nurettin Durman, şiirlerinde hem İslam coğrafyası üzerinde oynanan oyunlara ve uygulanan zulümlere dikkat çeker hem de “bana dokunmayan yılan bin yıl yaşasın” zihniyetiyle çevrelere karşı duyarsız kalan Müslümanları eleştirir. Bu söylemle okurları üzerinde bir uyanışa/bilinçlenmeye vesile olma ve okurlarını harekete geçirmeye çalışır.

4. İrkçilik karşıtlığı. İrkçilik hem İslam dininin hem de insan haklarının kabul etmediği bir olgudur. İslam dini siyahla beyaz arasında fark görmez, üstünlüğü takva esasına bağlar. İslam Peygamberi Hz. Muhammet (sav), Veda hutbesinde, “Ey insanlar! Biliniz ki rabbiniz birdir, atanız da birdir. Bütün insanlar Âdem’den gelmiş, Âdem de topraktan yaratılmıştır. Arap’ın Arap olmayana, Arap olmayanın Arap’a, beyazın siyaha, siyahın da beyaza hiçbir üstünlüğü yoktur. Allah katında üstünlük ancak takvâ iledir” (Erul, 2012, s. 592) buyurmuştur. Nurettin Durman, muhafazakâr kimliğinden gelen bir hassasiyetle şiirlerinde ırkçılık karşıtı bir tutum takınır ve bu düşüncesini okurlarına da aşılama hedefler. Örneğin “Kendine Bak” şiirinde Türkçe ve Kürtçe sözcükleri birlikte kullanır, Kürt sanatçı Şivan Perver ile Fuzuli’yi yan yana getirir. Sonrasında ise şu mısralarla kardeşçe yaşamının önemine değinir: “Söylerim ben de elbet muteber olsun sözüm/ Yetmiş iki millet yaşasın

5 “Dağa selam olsun
Gözleri kalmasın yolda” (Durman, 1993, s. 50).

bir arada” (Durman, 2018a, s. 89). İnsanlar arasında ırk, renk, din, dil ayrımı gözetilmemesi gerektiğini düşünen Durman, “Ne Çok Gördüm Ben Seni” şiirinde ırkçılık veya eşitsizliğe dönük toplumsal eleştirilerde bulunur.

Sana caizdir sevmek bana haram mı dersin

Kardeş kardeş yaşamak ne çok gördüm ben seni (Durman, 2019b, s. 105).

Görüldüğü gibi şiirde kardeşçe yaşamının güzelliğini vurgulayan şair, insanlığın bir gereği olan kardeşliğin/barışın bile modern toplumlarda çok görüldüğüne dikkat çeker. Çünkü ona göre yeni dünya düzeninde insanların birbirlerine karşı saygısı ve tahammülü kalmamıştır. Şair, “Berkime-Lori” şiirinde de benzer düşünceleri işler, ülkede Kürtçenin dışlanmasına karşı sessiz kalanları “Mezopotamyanın ölüleri” şeklinde tarif eder ve bir çeşit tepkiyle Türkçe-Kürtçe karışık mısralar oluşturur:

oy oy berkime lori

dili şeyda olmuşlar

bir Hasankeyf sabahında

belaya dalıp kan akıtmışlar

kara yazılar yazmışlar

oy oy berkime lori (Durman, 2007, s. 11).

Görüldüğü gibi şiirde Kürtçenin yok oluşuna yönelik bir eleştiride bulunmuş ve bir tür refleksiyle Kürtçe ninni söylenmiştir. Nurettin Durman, hem İslamiyet’in bir emri olması hasebiyle hem de hümanist yaklaşımından ötürü ırkçılığı reddeder ve sorumluluk sahibi bir aydın olarak şiirlerinde ırkçılık karşıtı bir tutum benimser. Herkesin kardeşçe yaşadığı, kimsenin kimseye üstünlük taslamadığı barış ve kardeşliğe dayalı bir dünyayı idealize eder.

3. Biçim-İçerik Sorunu

Nurettin Durman, şiiri salt bir biçim veya içerik olarak değerlendiren, iki-şi arasında taraf tutan bir şair değildir. Estetik kaygısı taşır; fakat bununla birlikte şiirin bir içeriğinin, şairin de bir duruşunun olması gerektiğini düşünür. Anlamsız şiiri benimsemez; fakat şiiri bir tür nasihatname kitabı ve “kaba bir didaktizm” (Durman, 2018c, s. 38) örneği olarak da değerlendirmez. Sanatçıyı/şairi toplumun üstünde bir yerde konumlandırmaz. Ona göre iyi bir sanatçı “fildişi kulede oturmaz ve şiirlerini orda yazmaz” (Ünlü, 2014, s. 32). Çünkü “şiir bir başına fildişi kulesinde yalnızlığın saltanatını sürece kadar aşağılanacak bir düşünüş eylemi değildir” (Durman, 1998b, s. 16). Ona göre şair, estetiği de gözetmek suretiyle içinden geldiği gibi yazmalı, kendini rahat bırakmalı, doğal bir şekilde yazmaya çalışmalı ve böylece iç dünyasını şiirine yansıtmalıdır. Çünkü şiir, ancak bu suretle özgür ve özgün olabilir:

İşi zordur şairin. Sadece estetik kaygı değildir meselesi. Doğrudur. Bir tek estetik değildir elbet şiiri şiir yapan unsur. Yani sadece estetik muhayyile şiiri şiir yapmaz. Peki ya nedir diğer unsurlar ve ne olacak bundan sonrası? Burada beklenen şey diğer bütün unsurlarıyla birlikte şiirin şiir olarak ortaya çıkması. Bunu da bir bütünlük içinde açığa vurmaktır işin aslı... Yani şair kendini rahat bırakmalı şiire yoğunlaşırken. Kelimelerini özgür bırakmalı. Bırakacak ki ne varsa çıksın ortaya. Sonrasında; muhayyilenin ortaya çıkmasından sonra bir düzenlemeye, o da gerekli ise gidilmeli ancak. Bir aykırılık durumu, bir kan uyuşmazlığı varsa dikkatli bir müdahil olarak müdahale edilir, şiirde uyuşmaz bir aykırılık varsa giderilmiş olur. Böylece bağlaşıklık sağlanmış olur (Durman, 2018c, s. 38).

Görüldüğü gibi şair, estetik kaygı gözetilirken doğallığın bozulmamasını temel şart olarak görür. Şiirin başlangıçta ilham yoluyla veya içten geldiği şekilde yazılması; daha sonra şiirde dilsel, biçimsel, anlamsal yönden kusurlar/aykırılıklar varsa küçük dokunuşlarla bunların düzeltilmesi gerektiğini ifade eder. Bu bağlamda şair, şiirde estetiği veya biçimsel güzelliği temel unsur olarak görmez ve ikinci planda tutar. Bununla birlikte şiirlerini yazarken kelime seçiminde büyük titizlik gösterir ve bir nevi sehl-i mümteniye ulaşmaya çalışır. Edebî terim olarak sehl-i mümteni, “kolayca söylenmiş gibi görünen, ancak benzerinin söylenmesi çok güç olan özlü söz ve ifadeyi belirtir... Kısa, sade, tabii bir ifadeyle yoğun ve özlü anlatım” (Mengi, 2009, s. 320) şeklinde tanımlanabilir. Nurettin Durman, şiirlerinde bu kaygıyla hareket eder, şiirini rahatsız edici ve okumayı zorlaştıran kelimelerden kurtarmayı amaçlar (Durman, 2018c, s. 38). “İddiasını gizleyen yalın bir söyleyişe” (Akbaş, 2012, s. 19) sahiptir; “imge sarhoşluğuna kapılmadan” (Karaca, 2012, s. 94) sade, yalın, anlaşılır bir dil kullanır. Böylece muhatap olduğu kitleyi söz, ahenk, anlam, çağrışım, estetik vb. açılardan doyurmaya çalışır. Bu bağlamda şair, mısra güzelliğine ve bütünlüğüne özel bir önem gösterir, mısrayı şiirin can damarı olarak görür:

Canın nasıl ki damarları var, şiire de damar gerekir. Damarı olsun ki kanın dolaşımı sağlanmış olsun. Can nasıl ki hayatietini kanıyla bir tutuyorsa, şiirin de şiir olmasına gereksinim duyulan sözcüklerin rahatça sokulabileceği bir alan bir bünye olmalıdır. Bu mısradır. Bu mısra olmalıdır. Sözcüklerin birbirine kavuşma noktasıdır mısra. Mısra şiirin haysiyetidir... En başta şiirin dizeye gereksinimi vardır. Bizatihi şiir dizelerden meydana gelir. Dizesi kuvvetli şiirler kalıcı şiirlerdir (Durman, 2018c, s. 39).

İyi ve kalıcı şiirin rahatça bir araya gelmiş sözcüklerin oluşturduğu mısralarla ortaya çıkacağını ifade eden Durman; bu noktada imge, simge, metafor gibi unsurların da önemli olduğunu düşünür. Çünkü şiir, nesir veya gazete

yazısı değildir. Şiirde duygu ve düşünceler, günlük konuşma dilinden ayrı bir dil yoluyla somutlaşır. Bu bağlamda iyi şair, kalıcı şiir oluşturmak istiyorsa şiirini imge ve imaj gibi unsurlarla desteklemelidir. Kaynaklar, imgenin işlenmemiş ilk halini imaj olarak tarif eder. İmgeyi ise edebi dilin uyandırdığı duygusal her türlü etki, her türlü çarpıcı hayal, çağrıştırdığı her türlü yeni anlam şeklinde tanımlar (Karataş, 2011, s. 279-280). Bu bağlamda iyi bir şair, sözcüklerini oluştururken imgelerden ve metaforlardan yararlanmalı, okuru hayal dünyasının sınırsız dünyasına çekebilmelidir. Durman, şiirde imgenin önemini şu sözlerle ifade eder:

Şiirin ruhu, canı, kanı imgedir. İmge hayallere düşmüş kıpırtılardır. Denize düşen yağmur damlaları gibidir. Bu suya düşen yağmur damlacıkları bir araya toplanır imge olurlar. İmge yağmur tanecikleri gibi yere düşer, bir araya gelir, su olur akmaya başlar, dere olur akarlar, ırmağa karışırlar, denizlere doğru akarlar ve deniz içinde deniz olurlar. Toprağa yürürler, toprağı yeşertirler. Bağ, bahçe ve envai türlü bitkiye can olurlar... İmgesiz şiirler kuru bir ağaca benzerler. Ağaç ağaçtır ama dalları çıplaktır, yaprakları yoktur. Canı çekilmiştir kendisinden. Kurumuş, şekli şemali değişmiştir... Omurgayı oluşturan, kökü yerinde tutan, esasta mekânı ayakta tutandır da aynı zamanda. O yoksa bir eksiklik var demektir (Durman, 2018c, s. 39-40).

İmgeyi şiirin asli unsuru olarak gören Durman; imgesiz şiiri düz, kuru, cansız bir varlığa benzetir. Ona göre bu türden bir varlığın yaşamasına imkân olmadığı gibi, bu türden bir şiirin kalıcılığından bahsetmek de mümkün değildir. Nurettin Durman şiirinin bir diğer özelliği ise kelime seçimindeki titizliktir. Şair, ifade etmek istediği manayı en sade, anlaşılır ve kısa bir şekilde ifade edecek kelimeler ve mısralar arar: “Nurettin Durman’ın şiirde kelime seçimi de kendine özgü. Anlamı en derinden yansıtabilecek kudrete sahip kelimeleri tercih ediyor. Bu bazen dedelerin kullanıp da torunların haberdar olmadığı bir sözcük bazen de nevezuhur bir kelime olabiliyor” (Akın, 2014, s. 25). Bu bağlamda şair; şiirin formuna ve içeriğine göre kelime seçiminde bulunur, yerine göre Arapça ve Farsça kelimeler kullanırken ihtiyaç duyulan yerde öz Türkçe kelimeler kullanmaktan da geri durmaz.

Durman, poetikasını çoğunlukla denemelerinde okurlarına aktarmış ve şiir üzerine görüşlerini paylaşmıştır. Bunlardan biri de şiirde mana veya anlam kapalılığı üzerinedir. Durman, Ahmet Haşim’in “Bilâ mübalağa denilebilir ki herkesin anlayabileceği şiir, münhasıran dîn şairlerin işidir. Büyük şiirlerin medhalleri, tunç kanatlı müstahkem şehir kapıları gibi, sınıksız kapalıdır, her el o kapıları itemez ve o kapılar, bazen asırlarca insanlara kapalı durur” (Ahmet Haşim, 1987, s. 73) söylemine karşı çıkar. Ona göre şiirde

muhakkak bir mana vardır/olmalıdır. Her okur, kendi donanımına, birikimine, hayat felsefesine, inancına göre şiirlerden bir şeyler çıkarır. Okur, şairle aynı manaya ulaşmak zorunda da değildir. Bu bağlamda “şiiri söyleyenle şiiri anlayan arasında fark yoktur, fark yalnızca anlayışlarda vardır” (Durman, 2018c, s. 41). Şiirde anlam konusunda “okur merkezli kuram”la paralel fikirlerle sahip olan şaire göre şiir sadece estetik bir obje veya haz uyandıran bir vasıta değildir, şiirin hayatla direkt bir ilintisi vardır/olmalıdır. “Şiirin hayata sunacak şeyleri olmayacaksa, öyle değilse eğer, ne manası kalıyor şiirle vakit öldürmenin... Hayatın kendisi değilse şiir; nedir peki?” (Durman, 1998b, s. 22, 70). Dolayısıyla şair şiirde anlamsızlığı veya anlam kapalılığını bir değer olarak kabul etmez, tam tersine şiiri estetik ve içeriğiyle (manasıyla) bir bütün olarak değerlendirir. Şiirin hayatla bir bütün oluşturması ve hayata katkı sağlaması gerektiğini düşünür.

Nurettin Durman’ın biçim-içerik, imge ve anlam konusunda yukarıda işlenen poetik görüşlerinin şiirlerindeki yansımalarını birkaç örnekle somutlaştırabiliriz. Örneğin şair, şiirde kelime seçiminin önemini bir şiirinde şu mısralarla dile getirir:

Biraz da puslu olmalı kelam
 Çağın karnındaki neşter ile
 Açarsa ancak pencerelerini
 Sözünün üstüne söz koyan
 Bir ateşbaz çıkmazsa aradan (Durman, 2014, s. 36).

Buna göre şair şiirde anlamı reddetmez; fakat anlamın ortaya çıkması için okurun bir çaba içerisine girmesini de gerekli olarak görür. Nurettin Durman şiirine genel olarak bakıldığında anlam sarihtir ve imgeler şiirin anlamına katkı sunmak için kullanılır. Örneğin şair, Allah’ın kudretini ortaya koymaya çalışırken “Ulufe dağıtan sultan” (Durman, 2008, s. 25) teşbihine başvurarak şiirde vermek istediği mesajı pekiştirir. “İlkbahar ayartıyor beni” (Durman, 1993, s. 24) mısrasıyla varlıkları kişileştirir ve bu yolla şiirini somutlaştırır. Şair, birçok şiirinde duyular arası aktarmalara başvurarak şiir dilinin inceliklerinden yararlanır. Örneğin, işitme duyusuna hitap eden sesi, “Gümüş tenli bir ses (Durman, 2014, s. 34) ve “rüzgârın buğulu sesi” (Durman, 2018a, s. 20) olarak tarif eder ve böylece hitabın/sesin güzelliğine/yumuşaklığına ve yoğunluğuna dikkat çeker. Şair, şiirinde alışılmamış bağdaştırmalara da başvurur: “Bense mahşeri bir soluğum”, “Uz dilli şeytan”, “Sokağı kırdım” (Durman, 2014, s. 15, 22, 33), “Zarif bir öfke ile boğuluyorum”, “Uzun beyaz bir çığlık/Olup tur bekliyorum”, “Ben hep seni ölüyorum” (Durman, 2018b, s. 11, 20) gibi mısralarla okuru şaşırtır ve düşünmeye sevk eder.

Netice itibariyle Nurettin Durman, biçim-içerik ikileminde içeriği önceleyen; bununla birlikte biçimden ve estetikten tamamen vazgeçmeyen bir şairdir: “Şairliğinin gereği olarak tepkisi estetik giyimlidir” (Akbaş, 2012, s. 22). Şiirinin dilsel özelliklerini estetiğin sunduğu imkânlarla yoğuran şair; çeşitli imgeler, metaforlar, semboller ve sanatlarla şiirini zenginleştirir. Böylece okurunda estetik duygu ve haz uyandırır, şiirinin nesirden farklı bir şekil almasını sağlar. Kullandığı dilsel/biçimsel özelliklerle mesajını/içeriğini daha net, açık ve farklı bir şekilde ortaya koymaya çalışır.

Sonuç

Çağdaş muhafazakar şair ve yazarlardan biri olan Nurettin Durman; *Kardelen* ve *Düşünarı* dergilerinin kurucuları arasında yer almış, tıpkı Ahmet Mithat gibi halkın içinden çıkmış, berber çıraklığı ve ustalığı yapmak suretiyle halkla hemhal olmuş bir sanatçıdır. Yazdığı deneme ve şiirleriyle dikkat çeken Nurettin Durman, denemelerinde ortaya koyduğu poetikasını şiirleriyle uygulamaya dökmüştür. Bu çalışmanın konusu da Nurettin Durman’ın poetikasını ve bunun şiirlerindeki yansıma biçimini irdelemeyi amaçlamaktadır.

Nurettin Durman, ideolojik şiire karşı olmayan ve ideolojinin şiire yansımalarını bir tür eksiklik olarak değerlendirmeyen bir şairdir. Sanatçıları, *Kur’an-ı Kerim*’den aldığı ilhamla Rahman’ın yolunda olanlar ve Şeytan’ın yolunda olanlar olmak üzere ikiye ayıran Durman, safını muhafazakâr camianın yanında belirler, taraf olmaktan çekinmez/kaçınmaz ve bu minvalde şiirler yazar. Bu bağlamda şiir yazmayı, kendisine verili olan yetilerin doğru yolda kullanılması anlamında bir tür sosyal sorumluluk olarak görür ve şiirini belli bir davaya hasreder. Bu bağlamda şiirlerinde sıklıkla nida sanatını kullanır ve Allah’a seslenir. Bu yolla sığınılacak, yardım dilenilecek, kudret sahibi olanın yalnızca Allah olduğunu vurgular. Her işe “Allah’ın adıyla başlamanın gerekliliğine inanan şair”, bu bağlamda “bismillah” sözcüğüne çok özel bir anlam atfeder ve bu anlama gelen farklı sözcükleri yoğun olarak kullanır. Şairin şiirlerindeki bir diğer dikkat çeken vurgu ise dünyanın geçiciliği üzerine olur. Şair, bu noktada bir tür mutasavvıf duruşu sergiler, ölümden korkmaz, ölümü bir tür vuslat veya şeb-i arus olarak değerlendirir. Şair, ölümü ve dünyanın geçiciliğini ilahi adaletin tecelli ettiği zaman dilimi olarak da değerlendirir ve teselli bulur.

Nurettin Durman, sanatçıyı topluma karşı sorumlu olarak gören ve sanatın “insana” hizmet etmesi gerektiğini düşünen bir şairdir. Ona göre aydın, haksızlıklar karşısında susmayan, mazlumların sesi olan, taraf olan ve tarafını belirgin kılmaktan korkmayan kişidir. Bu bağlamda yaşadığı toplumun si-

yasi ve sosyal konularına karşı kayıtsız kalmaz. Başörtüsü sorunu, maden faciaları, işçi sorunları, dünyanın farklı coğrafyalarında yaşayan Müslümanlara yapılan zulümler, ezanın Türkçe okunması, ırkçılık vb. birçok sosyal sorunu işler. Bununla birlikte Nurettin Durman, şiiri salt bir biçim veya içerik olarak değerlendiren, ikisi arasında taraf tutan bir şair değildir. Estetik kaygısı taşır; fakat bununla birlikte şiirin bir içeriğinin, şairin de bir duruşunun olması gerektiğini düşünür. Anlamsız şiiri benimsemez; fakat şiiri bir tür nasihatname kitabı olarak da değerlendirmez. Şiirlerini yazarken kelime seçiminde büyük titizlik gösterir, bir nevi sehl-i mümteniye ulaşmaya çalışır. Netice itibariyle Nurettin Durman; içeriği önceleyen fakat biçimden de tamamen vazgeçmeyen, şiirini kendi ideolojisine hasreden, şiir yazmayı bir tür kulluk vazifesi ve sosyal sorumluluk olarak değerlendiren, taraf olan ve taraf olmayı da kendisi için vazife addeden bir şair olarak değerlendirilebilir.

Kaynakça

- Ahmet Haşim (1987). *Şiir Hakkında Bazı Mülâhazalar*. İnci Enginün ve Zeynep Ker-
man (Haz). İstanbul: Dergâh Yayınları.
- Akbaş, A. V. (2012). Güllerin Ardındaki Düş Yolcusu: Nurettin Durman. Özcan Ünlü
(Haz.), *Bir Düş Yolcusu Nurettin Durman*. (ss. 27-32). İstanbul: Erguvan Yayın-
nevi.
- Akın, H. (2014). Yol Kısa, Vakit Dar; Namlunun Ucunda Sözümüz Var!. *Yedi İklim*, 296,
(24-25).
- Atak, Ü. (2008). Berber Dükkânları Şairlerin Terapi Merkezidir. *Gerçek Hayat*, 376,
(22-23).
- Canan, İ. (1993). *Hadis Ansiklopedisi Kütib-i Sitte*. C. 1, Ankara: Akçağ Yayınları.
- DİB (2011). *Kur'an-ı Kerim Meâli*. Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları.
- Durman, N.(1993). *Savrulan*. İstanbul: Denge Yayınları.
- Durman, N. (1998a). *Hoşça Kal Hüzünbaz Çocuk*. İstanbul: Beyan Yayınları.
- Durman, N. (1998b). *Uzun Günlerin Kısa Tarihi*. Konya: Esra Yayınları.
- Durman, N. (2004). *Güllerin Ardından*. İstanbul: İlke Yayıncılık.
- Durman, N. (2007). *Kayıp Zaman Atlası*. Ankara: Ebabil Yayıncılık.
- Durman, N. (2008). *Seni Beklerken Cancağızım Ben Böyle*. İstanbul: Lamure Yayınları.
- Durman, N. (2011). *Gidelim mi Dostum*. İstanbul: Lamure Yayınları.
- Durman, N. (2014). *Derin Yara*. İstanbul: Profil yayıncılık.
- Durman, N. (2017). *Özgürlük İçin Bir Şarkı*. İstanbul: Çıra Edebiyat Yayınları.
- Durman, N. (2018a). *Dünya Kaldı Başıma*. İstanbul: Şule Yayınları.
- Durman, N. (2018b). *Eylül Şiirleri*. İstanbul: Profil yayıncılık.
- Durman, N. (2018c). *Şiirin Kanatları Altında*. İstanbul: Çıra Edebiyat Yayınları.
- Durman, N. (2019a). *Haydi Bana Eyvallah*. İstanbul: Beyan Yayınları.
- Durman, N. (2019b). *Kim Bilir Belki*. İstanbul: Çıra Edebiyat Yayınları.
- Elmalı, H. (1997). *Hassan bin Sâbit*. TDV İslâm Ansiklopedisi, C. 16, (ss. 399-402).
- Ertaş, E. (2012). Gözlerinden. Özcan Ünlü (Haz.), *Bir Düş Yolcusu Nurettin Durman*.
(ss. 160-162). İstanbul: Erguvan Yayınevi.
- Erul, B.(2012). Veda Hutbesi, *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, c. 42. İstan-
bul: TDV İslâm Araş. Merkezi, (ss. 591-593).
- Gül, Mehmet (2022). Nurettin Durman'ın Poetik Görüşleri Üzerine Bir Değerlendir-
me. *Türk & İslam Dünyası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 9 (32), (259-270).
https://tr.wikipedia.org/wiki/Deir_Yasin_Katliam%C4%B1
https://tr.wikipedia.org/wiki/Sabra_ve_%C5%9Eatilla_Katliam%C4%B1
- Karaca, H. (2012). Şairin Takvası ve Nurettin Durman. Özcan Ünlü (Haz.), *Bir Düş
Yolcusu Nurettin Durman*. (ss. 91-94). İstanbul: Erguvan Yayınevi.
- Karaçam, F. (2012). Nurettin Durman. Özcan Ünlü (Haz.), *Bir Düş Yolcusu Nurettin
Durman*. (ss. 65-67). İstanbul: Erguvan Yayınevi.
- Karakoç, Ü. (1994). Şair Nurettin Durman: Şairin de Tükendiği, Bittiği Bir Nokta var-
dır. *Yeni Yeryüzü*, 14, (32-33).

- Kısakürek, N. F. (1999). *Hitabeler*. İstanbul: Büyük Doğu Yayınları.
- Kısakürek, N. F.(2017). *Bâbîâli*. İstanbul: Büyük Doğu Yayınları.
- Koca, O. (2014). *Naif Adam*. Yedi İklim, 296, (35-37).
- Mengi, M.(2009). Sehl-i Mümteni. *TDV İslâm Ansiklopedisi*, C. 36, (ss. 320-321).
- Moran, B. (2007). *Edebiyat Kuramları ve Eleştiri*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Özger, M. (2014). Nurettin Durman: Nerede İnsan Varsa Orada Şiir Olacak: Nurettin Durman'la Söyleşi, *Yedi İklim*, 296, (41-43).
- Savran, A. (2001). Kâ'B B. Züheyr. *TDV İslâm Ansiklopedisi*, C. 24, (ss. 7-8).
- Serter, G. (2014). Bir Yanma Biçimi; Nurettin Durman. *Yedi İklim*, 296, (30-31).
- Turan, A. (2012). Hüzne Kılıç Kuşandırmak. Özcan Ünlü (Haz.), *Bir Düş Yolcusu Nurettin Durman*. (ss. 19-23). İstanbul: Erguvan Yayınevi.
- Türk, Y. (2013). Nurettin Durman ile Söyleşi, *Yedi İklim*, 25 (275), (76-77).
- Uçurum, M. (2014). Nurettin Durman'ı Tanımak, *Yedi İklim*, 296, (38-39).
- Ünlü, Ö. (2014). Demini Almış Şiirlerin Şairi, *Yedi İklim*, 296, (32).

